Vlaams Parlement

42 (2017-2018) – Nr. 2
ingediend op 18 december 2017 (2017-2018)

Verslag

namens de Commissie voor Onderwijs
uitgebracht door Ingeborg De Meulemeester

over het jaarverslag

van het Kinderrechtencommissariaat

2016-2017

verzendcode: PAR

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: Kathleen Helsen.

Vaste leden:
Vera Celis, Paul Cordy, Koen Daniëls, Ingeborg De Meulemeester, Kathleen Krekels, Kris Van Dijck;
Jos De Meyer, Jenne De Potter, Jan Durnez, Kathleen Helsen;
Ann Brusseel, Jo De Ro;
Caroline Gennez, Tine Soens;
Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:
Björn Anseeuw, Peter Persyn, Grete Remen, Willy Segers, Miranda Van Eetvelde, Manuela Van Werde;
Sabine de Bethune, Vera Jans, Katrien Schryvers, Orry Van de Wauwer;
Jean-Jacques De Gucht, Francesco Vanderjeugd;
Katia Segers, Steve Vandenberghe;
Elke Van den Brandt.

Documenten in het dossier:
42 (2017-2018) – Nr. 1: Jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat

INHOUD

I. Inleidende uiteenzetting door Vlaams kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen 4
II. Bespreking 7
1. Vragen en opmerkingen van de leden 7
1.1. Tussenkomst van Jo De Ro 7
1.2. Tussenkomst van Elisabeth Meuleman 7
1.3. Tussenkomst van Jos De Meyer 8
1.4. Tussenkomst van Steve Vandenberghe 8
1.5. Tussenkomst van Ingeborg De Meulemeester 8
1.6. Tussenkomst van Tine Soens 9
1.7. Tussenkomst van Vera Celis 9
2. Antwoorden van de deskundigen 9
2.1. Antwoorden van Bruno Vanobbergen 9
2.2. Antwoorden van Jean-Pierre Verhaeghe 11
2.3. Antwoorden van Chris Vleugels 12
2.4. Antwoorden van Julie Ryngaert 13
Gebruikte afkortingen 14
Bijlage: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be.

In de Commissie voor Onderwijs werd op datum van donderdag 7 december 2017 het onderwijsluik van het Jaarverslag 2016-2017 van het Kinderrechtencommissariaat besproken. Vlaams kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen lichtte het verslag toe. Hij maakte hierbij gebruik van een powerpointpresentatie die terug te vinden is op de dossierpagina van dit verslag op www.vlaamsparlement.be. Tijdens de antwoordronde werden een aantal themaspecifieke vragen mee beantwoord door medewerkers van het Kinderrechtencommissariaat, te weten: beleidsadviseurs Jean-Pierre Verhaeghe en Julie Ryngaert en klachtenlijnadviseur Chris Vleugels.

I. Inleidende uiteenzetting door Vlaams kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen

Aandeel van meldingen over het onderwijsgebeuren binnen het werkvolume van het Kinderrechtencommissariaat

Bruno Vanobbergen, kinderrechtencommissaris, begint zijn inleiding met de vaststelling dat het aantal meldingen die zich situeren binnen het domein Onderwijs tijdens de voorbije verslagperiode enorm is toegenomen: van de bijna 1250 meldingen gaan er bijna 400 over dat domein. Daarmee voert het voor het tweede jaar op rij de rangorde aan. De spreker onderstreept daarbij wel dat dit niet mag geïnterpreteerd worden als zou het slecht gaan met ons onderwijs. Op zich is het immers positief dat steeds meer leerlingen en ouders, maar ook scholen en andere professionals, de weg naar het Kinderrechtencommissariaat weten te vinden.

Meldingen over sancties op school

Twee subthema's die eruit springen en waarop de kinderrechtencommissaris nader wil ingaan, zijn sancties en geweld/pesten. Hij stelt vast dat scholen en onderwijsverstrekkers veel meer aandacht besteden aan sanctiebeleid dan drie, vier jaar geleden. Dat is een positieve evolutie. Een LOP als dat van Antwerpen bijvoorbeeld richtte een werkgroep op om daarover na te denken. Wel zorgwekkend zijn de talrijke gevallen waarin het zorgbeleid evolueert naar een sanctiebeleid. Dat leerlingen definitief worden uitgesloten omdat men niet voor de gepaste zorg kan instaan, noemt hij problematisch. Het blijft eveneens zoeken naar een evenwicht op het vlak van proportionaliteit, maar ook tussen de perspectieven van school, leerling, ouders en beroepscommissie. Positief is dan weer dat scholen vaker inzetten op herstelgericht werken.

Anderzijds zitten leerlingen soms lang thuis (dat kan gaan van weken tot zelfs maanden), wat vragen oproept over de opvang en het terugkeerbeleid, waarvan de voorwaarden niet altijd even concreet en helder zijn. Het laatste rapport van AGODI leert dat het aantal definitieve uitsluitingen is blijven stijgen tot 3364 in het voorbije schooljaar, waarvan bijna de helft in het secundair beroepsonderwijs. Blijvende aandacht is dan ook gerechtvaardigd, besluit de kinderrechtencommissaris.

Meldingen over geweld op school

Wat het tweede thema betreft, gaat het in de meeste klachten over geweld tussen leerlingen onderling, terwijl andere gaan over geweld van leerkrachten tegenover leerlingen. Pesten neemt heel diverse vormen aan: kinderen die zich niet veilig voelen, scholen die pestgedrag minimaliseren, ouders die harde sanctie eisen en tegenover elkaar komen te staan. Pesten is een gedeeld probleem, dat gezamenlijk moet opgelost worden, oordeelt de spreker. Daarom stimuleert het commissariaat ouder- en schoolraden om er aandacht aan te besteden. Toch blijft

het na al die jaren een groot probleem, waar zijn commissariaat veel tijd en energie in stopt door alle actoren te beluisteren, advies te geven en te bemiddelen. De tweede vorm van geweld, die tussen leerkrachten en leerlingen, is soms fysiek maar vaker psychisch van aard. In dergelijke gevallen vragen ouders of scholen aan zijn team om het herstelproces te ondersteunen.

Leerlingenbegeleiding

Een ander belangrijk thema is leerlingenbegeleiding. Het Kinderrechtencommissariaat heeft hierover een advies geformuleerd naar aanleiding van het voorontwerp van decreet over de leerlingenbegeleiding. Centraal daarin staat voor hem de vraag hoe men bruggen kan bouwen tussen Onderwijs en Welzijn. Het voorontwerp zelf noemt hij hoe dan ook een grote stap vooruit, die de leerlingenbegeleiding op school concretiseert en versterkt. Maar daarnaast moet de overheid ook de rol van het CLB als draaischijf tussen Onderwijs en Welzijn concretiseren en operationaliseren, waarbij hij de naadloze flexibele trajecten (NAFT) als voorbeeld geeft. Daarbij moet vermeden worden dat de medewerkers gekneld zouden raken tussen hun loyauteit aan de leerling enerzijds en die aan de school anderzijds. De spreker suggereert aan het beleid om verschillende pijlers met hun eigen expertise te onderscheiden binnen de CLB-werking.

Naadloos flexibele trajecten

Volgend thema wordt gevormd door de, hoger reeds vermelde, naadloze flexibele trajecten. Aanvankelijk was het Kinderrechtencommissariaat sterk gekant tegen hun inzet in het basisonderwijs, maar het erkent nu dat er momenten kunnen zijn waarop dat zinvol is. Dit echter op voorwaarde dat alles goed geregistreerd wordt, wat thans niet het geval is. In het bijzonder bij dergelijke, soms erg jonge kinderen met een zware gedragsproblematiek, is het belangrijk dat de brug Onderwijs-Welzijn goed bewaakt wordt, onderstreept Bruno Vanobbergen nogmaals. Tot slot wijst hij er nog op dat dergelijke trajecten weliswaar kunnen helpen maar toch ook geen standaardwondermiddel zijn. Als voorbeeld van een verkeerde toepassing geeft hij het geval van een meisje dat na een hersenbloeding te kampen heeft met epileptische aanvallen, en waarbij zowel het meisje zelf als haar ouders de keuze van de school voor een langdurige time-out niet zagen zitten.

Schoolkosten

De voor het eerst uitgevoerde interne armoedetoets, waarin van elke melding in het werkjaar werd beoordeeld in welke mate zij direct of indirect verbonden is met armoede – dus zonder bevraging maar aan de hand van indicatoren – leert dat dit voor 140 ervan (of 11 percent) het geval is. Voor wat Onderwijs betreft, vraagt de spreker in dit verband aandacht voor de schoolkosten. De klachten daarover tonen aan dat de aan de gang zijnde voorbereiding van een beleid op dat punt door de minister, absoluut noodzakelijk is. Ook de rol van boekhandels en uitgeverijen moet mee opgenomen worden in een dergelijk sociaal verantwoord beleid. Verder is transparantie nodig over facturen en het al dan niet verplichte karakter van giften. Een andere vraag van scholen is: wat met het recht van het kind op sociale dienstverlening bij onbetaalde schoolfacturen? Een blijvend zeer is het niet uitreiken van het rapport bij onbetaalde facturen. Tot slot erkent hij dat een maximumfactuur in het secundair onderwijs niet alles oplost, maar de invoering kan wel voor een mentaliteitswijziging zorgen.

Onderwijs en vluchtelingen

Wat vluchtelingen betreft en meer bepaald de niet-begeleide minderjarigen, vermeldt de kinderrechtencommissaris de soms pijnlijke verhuisgevolgen van de

geleidelijke sluiting van de noodopvang in de centra, en de klachten over disciplinaire transfers, die zeer ingrijpend zijn voor zowel de jongere als diens voogd. De spreker vraagt aandacht voor het effect hiervan op de schoolloopbaan. Er lopen gesprekken met Fedasil met het oog op duidelijkheid over het sanctiebeleid in de opvangcentra.

In het jaarverslag wordt dan ook nogmaals de idee van het 'onderwijsverblijf' naar voren geschoven. In de pers kwamen al verschillende voorbeelden aan bod van jongeren die 18 zijn geworden en het bericht krijgen dat ze het land moeten verlaten, terwijl ze hun middelbare school nog niet hebben afgewerkt. Het Kinderrechtencommissariaat pleit er sterk voor hen de kans te geven hun diploma te behalen, wat hen sterker maakt bij hun terugkeer. In Zweden bestaat een dergelijke regeling overigens al.

Leerlingen met specifieke behoeften

Tot slot gaat Bruno Vanobbergen in op leerlingen met een beperking. Dit jaar werd vanuit het Kinderrechtencommissariaat de nieuwe documentaire Breedhoek gemaakt, waarin de perspectieven van leerlingen, ouders en school worden samengebracht. Hij werd inmiddels door meer dan vijfhonderd scholen opgevraagd. Daarnaast is er in de adviezen veel aandacht voor de transitie naar inclusief onderwijs, die niet gemakkelijk is. Het commissariaat aanvaardt de visie van de minister dat inclusie een recht is en geen plicht, maar onderstreept wel hoe belangrijk het is om recht op onderwijs in de eigen woonomgeving mogelijk te maken, en om gewoon en buitengewoon onderwijs in de praktijk samen te laten zoeken naar manieren om dichter bij elkaar te komen. Uiteraard moet dit als complementair aan het ondersteuningsmodel gezien worden, vult hij nog aan.

Tot zijn verbazing moet de kinderrechtencommissaris nog steeds vaststellen dat kinderen nog altijd op simpele zaken blijven botsen die voor hen ontzettend moeilijk zijn, zoals een leerling met onder meer dyslexie die weliswaar zijn laptop mag gebruiken op school, maar dan niet in de lessen Frans of Engels. Blijvende aandacht voor inclusie en ondersteuning van scholen is aangewezen.

Tot slot bespreekt hij nog het advies bij de conceptnota over het ondersteuningsmodel. Aanleiding hiertoe waren de talrijke en belangrijke signalen van grote ongerustheid over de continuering van het bestaande model. In het advies in kwestie wordt gevraagd om te blijven inzetten op leerkracht- en leerlinggerichte ondersteuning, dus op beide en niet op het ene of het andere. Verder wordt gewaarschuwd voor nieuwe sociale segregatie, waarbij inclusie in de praktijk beperkt blijft tot gezinnen met voldoende middelen om naschoolse therapie zelf te betalen. De CLB's vragen om dit goed op te volgen.

Vreemd is verder ook het onderscheid dat in de nota wordt gemaakt tussen 'intensief remediëren' en 'dispenseren en compenseren'. Dit lijkt bijna op een aanpassing van het M-decreet. De spreker pleit in elk geval tegen een hiërarchie waarin het eerste een voorwaarde is om aanspraak te kunnen maken op het tweede. Voor hem moeten de beide naast elkaar gezien worden. Sommige leerlingen moeten meteen het tweede recht kunnen uitoefenen. Verder vraagt hij nog dat het extern kwaliteitstoezicht blijvende aandacht zou hebben voor bemiddeling, voor het eerder genoemde nabijheidsprincipe, en voor het fenomeen van de 'vereilanding' binnen het gewoon onderwijs, waarbij scholen doorverwijzen naar andere, die al langer met inclusie bezig zijn en daarover expertise opbouwden.

II. Bespreking

1. Vragen en opmerkingen van de leden

1.1. Tussenkomst van Jo De Ro

Jo De Ro acht het jaarverslag met zijn combinatie van feiten, analyses en getuigenissen een beklijvend document. Problemen worden niet uit de weg gegaan, men houdt integendeel het beleid op scherp. Hij had graag vernomen welk aandeel Onderwijs heeft in de algemene toename van de klachten? Hoeveel tijd nemen dergelijke dossiers in beslag en blijft het beheersbaar? Verder is hij blij dat het verslag de groei van herstelgericht werken vaststelt in de plaats van louter sancties opleggen.

Het lid sluit zich ook aan bij de ongerustheid over het grote aantal definitieve uitsluitingen, hun concentratie op bepaalde plaatsen en de mogelijke, vertraagde herhaling van de problemen als zij in de nieuwe school van de betrokken leerling niet goed aangepakt worden. Ziet de kinderrechtencommissaris, in het licht van de vermijding van carrousels die niets oplossen, een verbetering op het vlak van informatiedeling tussen vertrouwensmensen? Het lid erkent daarbij wel nadrukkelijk het kinderrecht op privacy en op een nieuwe start.

In het kader van de leerlingenbegeleiding neemt hij het op voor de CLB's. Die stellen vast dat de gebrekkige toegang tot de integrale jeugdhulp, waarbij het lid de wachtlijsten vernoemt en het fenomeen om bijvoorbeeld therapie te weigeren aan iemand wiens ouders geen Nederlands spreken, tot gevolg heeft dat via hun draaischijffunctie leerlingen teruggestuurd worden naar het onderwijs, naar leerkrachten die geen therapeuten of hulpverleners zijn. Als oplossing ziet hij de verplichting voor welzijnsinstellingen om met deze jongeren te werken, zeker als zij worden doorverwezen door een CLB.

Mag hij ervan uitgaan dat het Kinderrechtencommissariaat het ondersteuningsmodel voldoende belangrijk acht om ook dat te bewaken? Wordt dat een centraal thema, waarover een apart rapport wordt gepubliceerd? Zo ja, wanneer? Hoe luidt het advies op dit vlak?

1.2. Tussenkomst van Elisabeth Meuleman

Elisabeth Meuleman kan zich deels wel vinden in de juridische benadering die het verslag geeft van het M-decreet, maar die aanpak geeft volgens haar wel onvoldoende weer welke drama's zich op het terrein afspelen. Zij verneemt dat zelfs zeer ervaren leerkrachten op het punt van instorten staan, ondanks al hun goede wil, omdat zij niet weten hoe ze moeten omgaan met de crisis van een zwaar autistisch kind dat in hun klas is opgenomen. Door de beperkte ondersteuning, die dan nog over alle klassen moet verdeeld worden, loopt een en ander grondig fout, zowel voor de genoemde leerkrachten, als op het vlak van kinderrechten: kinderen krijgen niet de zorg of het onderwijs waar ze recht op hebben. Het lid erkent dat de organisatie van de ondersteuning nog niet helemaal op punt staat en dat er wel degelijk ook regio's zijn waar het goed loopt, maar dat er een gebrek aan ondersteuning is om inclusie waar te maken, is eveneens manifest. Ontbreekt dit urgente probleem in het rapport misschien omdat klachten daarover pas na de afsluiting van het rapportjaar zijn beginnen binnenkomen? Welke mogelijkheden ziet het Kinderrechtencommissariaat nog voor zichzelf op dit vlak, afgezien van het nieuwe filmpje?

Evenzeer zorgwekkend is dat er zo weinig schot komt in de realisatie van het recht van kinderen op de vlucht om hun school af te maken. De minister heeft er

wel oor naar, maar heeft ook begrip voor de praktische problemen die de staatssecretaris ziet met een uitgestelde terugkeer in de vakantieperiode. Een dergelijk beleid mag toch niet afhangen van de beschikbaarheid van vliegtuigen, argumenteert het lid. Er moeten toch oplossingen mogelijk zijn? Kan het Kinderrechtencommissariaat dit misschien federaal aankaarten en uitwegen suggereren?

1.3. Tussenkomst van Jos De Meyer

Ook *Jos De Meyer* spreekt zijn algemene waardering uit voor het voorliggende document en voor de manier waarop de kinderrechtencommissaris de stijging van het aantal klachten en het aandeel van Onderwijs daarin duidt. Hij treedt bij dat de toegenomen mondigheid een goede zaak is, al mag men er dus geen veralgemenende conclusies over het onderwijs uit trekken.

Ziet de kinderrechtencommissaris een opportuniteit in het op stapel staande ontwerp van decreet over leerlingenbegeleiding voor de door hem bepleite bemiddelingsprocedure wanneer ouders, leerling, school en CLB het niet eens zijn over de keuze voor gewoon dan wel buitengewoon onderwijs? En wat wordt er precies bedoeld met een speciale leerplek voor kinderen met specifieke onderwijsbehoeften?

1.4. Tussenkomst van Steve Vandenberghe

Steve Vandenberghe wil ingaan op het jaarverslag vanuit zijn ervaring als schooldirecteur. Hij wijst er daarbij vooreerst op dat van scholen gigantisch veel wordt gevraagd. Hun maatschappelijke verantwoordelijkheid wordt steeds groter. Zo wordt van hen een – bij voorkeur geïntegreerd – sanctie- en pestbeleid gevraagd, maar daarvoor ontbreekt vaak tijd en flankerende steun, hoewel proactief werken veel later werk kan uitsparen doordat men daarmee het welbevinden vergroot. Welke rol ziet het Kinderrechtencommissariaat voor zichzelf in de ondersteuning daarvan? Hij treedt bij dat de CLB's, die al veel bevraagd zijn, in de problemen dreigen te komen door de vele taken die ze er met het M-decreet hebben bijgekregen.

Verder vraagt hij om toch ook stil te staan bij de taak van de ouders, die inderdaad mondiger zijn geworden. Het lid pleit voor een correct evenwicht. Het maakt een heel verschil als ouders duidelijke afspraken maken met hun kinderen en daarbij niet tegen de afspraken van de school ingaan.

Een kind mag inderdaad nooit het slachtoffer zijn van schoolkosten. Scholen moeten daarvoor met besturen en andere actoren, naar oplossingen voor zoeken. Gezonde voeding is een basisrecht. Op dat vlak is er nog een enorm verschil tussen basis- en secundair onderwijs. Ook hieraan is er dus nog heel wat werk. De rechten van de kinderen moeten insgelijks gevrijwaard blijven bij hun overgang van lagere naar middelbare school. Het lid pleit in dit verband ook voor de beteugeling van het misbruik van het rapport als stok achter de deur tegen wanbetaling, wat hij een schending van de rechten van het kind noemt.

1.5. Tussenkomst van Ingeborg De Meulemeester

Ingeborg De Meulemeester treedt bij dat scholen een belangrijke rol spelen in de aanpak van armoede. Krijgt het Kinderrechtencommissariaat echt de indruk dat kinderen uit kansarme gezinnen minder de weg vinden naar inclusief onderwijs? Voor haar fractie is dat alleszins onaanvaardbaar.

Welke redenen ziet men voor de oververtegenwoordiging van jongeren uit maatschappelijk kwetsbare situaties bij sancties en van hen die hoog scoren op kansarmoede-indicatoren bij definitieve uitsluiting?

Betekent, wat het leerlingenvervoer betreft, het pleidooi voor de optimalisering van het bestaande, collectieve vervoer, een afwijzing van het nieuwe concept met zijn multimodale focus en stimulering van alternatieve vormen met het oog op de vrijheid van de ouders om in overleg met scholen en aanbieders ook naar de reistijd te kijken en niet alleen naar de afstand? Hoe ziet men die optimalisering concreet?

Hoe ervaart men de overgang van time-out naar naadloze flexibele trajecten? Veel medewerkers van het CLB zien hun beroepsgeheim als zorgkundige botsen met de informatie die de school vraagt. Krijgt het Kinderrechtencommissariaat melding van dergelijke problemen tussen de verschillende betrokken actoren? Kan het op dat vlak nog ondersteuning bieden?

De fractie van het lid staat achter de transparantie van schoolkosten, ook in het secundair onderwijs; al acht zij een algemene maximumfactuur voor alle richtingen onmogelijk. Komen de vragen over onbetaalde schoolfacturen van scholen of ook van ouders? Geven zij, in dat laatste geval, ook aan welke oplossing mogelijk is? Het gaat immers niet altijd over niet kunnen, maar soms ook over niet willen betalen. Wat stelt het Kinderrechtencommissariaat in dergelijke gevallen voor?

1.6. Tussenkomst van Tine Soens

Tine Soens bedankt het kinderrechtenteam voor het goede werk. Zij peilt naar de stand van zaken in het driemaandelijkse overleg over kinderen en jongeren op de vlucht en onderwijs, waaraan het Kinderrechtencommissariaat deelneemt. Welke knelpunten komen erin aan bod? Wat kan Onderwijs nog meer doen? Wat met degenen die geen asiel aanvragen maar hier wel verblijven? Welke signalen ontvangt men daarover?

1.7. Tussenkomst van Vera Celis

Vera Celis is tevreden dat het Kinderrechtencommissariaat niet alleen klachten maar ook veel vragen om ondersteuning krijgt. Dit nuanceert de stijgende tendens van het aantal meldingen over onderwijsmateries. Ziet het commissariaat een verbetering in de aanhoudende neiging tot minimalisering van pestgedrag? Bijna elke school heeft inmiddels toch een beleidsplan op dat vlak? Klopt het dat vooral de jongens zorgen voor de hoge uitsluitingscijfers in bso? Anticipeert het Kinderrechtencommissariaat op klachten over pesten die in feite gaan over de verplichting om het schoolreglement of andere waarden en normen te respecteren? Tot slot informeert ze naar de klachten over cyberpesten en vraagt ze van wie die vooral komen. En is daar misschien een patroon in te herkennen?

2. Antwoorden van de deskundigen

2.1. Antwoorden van Bruno Vanobbergen

Bruno Vanobbergen antwoordt vooreerst dat het aantal klachten over Onderwijs bij het Kinderrechtencommissariaat de voorbije zes jaar zowat verdubbeld is (van een tweehonderdtal meldingen tot ongeveer vierhonderd meldingen). De samenwerking met de vier onderwijsverstrekkers op grond van een akkoord waarin de schooldirecties om medewerking wordt verzocht, rendeert, maar heeft ook tot gevolg dat meer tijd en energie in dit beleidsdomein moet gestopt

worden. Om die reden heeft hij bijvoorbeeld aan het Uitgebreid Bureau een extra halftijds medewerker Onderwijs gevraagd. Bij meldingen van uitsluiting of pestgedrag bijvoorbeeld, moet men ter plaatse gaan en met alle betrokkenen spreken.

Wat leerlingenbegeleiding betreft, is hij er voorstander van om het CLB een sterk mandaat geven om alle betrokken instanties samen rond de tafel te brengen en meer dwingend op te treden dan vandaag het geval is. Het CLB zit op heden soms wat klem tussen zijn onderwijs- en welzijnspoot. Hij is ook sterk overtuigd dat bemiddeling een plaats moet krijgen in het nieuwe decreet. Het CLB zou een belangrijke rol kunnen spelen in conflicten over redelijke aanpassing, maar dan moet dat mandaat geëxpliciteerd worden. Hij stelt voor om op regionaal niveau een pool van bemiddelaars te creëren, die dat als enige opdracht hebben, zodat ze niet duidelijk aan de kant van scholen of van leerlingen staan.

De nauwe verwevenheid van sanctie- en pestbeleid onderschrijft hij vanuit de praktijk. Dat kansarme kinderen minder kansen krijgen om naar het gewoon onderwijs te gaan, is iets wat hem gemeld is door verschillende CLB's. Om er duidelijk zicht op te krijgen, vraagt hij om monitoring van de bewegingen tussen gewoon en buitengewoon onderwijs, en om daarbij in kaart te brengen over welke jongeren het gaat en om welke redenen.

De verhouding tussen beroepsgeheim en meldingsplicht in de naadloze flexibele trajecten is een zeer moeilijk probleem. Toch is hij ervan overtuigd dat zorgvuldige oefeningen als de Family Justice Centres in Welzijn mogelijk zijn. Ook kinder- en kraamverzorgsters bijvoorbeeld signaleren dat het interessant zou zijn om bepaalde informatie te delen met de integrale jeugdhulp. Het is zeer belangrijk dat het beleid dergelijke praktische oefeningen begeleidt en ondersteunt om mogelijk tot bepaalde kaders te komen. Het is goed dat zulks van onderuit vertrekt, onderstreept de spreker, en dat scholen praktijkervaringen over deze complexe situaties uitwisselen.

De grote meerderheid van ouders die contact opnemen met het Kinderrechten-commissariaat over schoolfacturen, zitten in een zodanige situatie dat ze die effectief niet kunnen betalen. Het is dan zoeken naar consensus tussen school en ouders. Soms kopen de scholen zelf boeken aan en spreken ze met de ouders een afbetalingsplan af, wat soms lukt en soms niet. De ene school is er gevoeliger voor en ontwikkelt een sterker beleid dan de andere.

Wat de definitieve uitsluiting betreft, stelt hij een zeer grote diversiteit vast. Soms is het manifest dat een leerling zeer veel kansen heeft gekregen waarvan hij geen enkele heeft benut, en kan het commissariaat niets meer doen dan hem helpen een nieuwe school te vinden. In andere gevallen gaat het om een disproportionele straf in het begin van het schooljaar of een straf voor de overtreding van het schoolreglement, bijvoorbeeld over drugs. Vraag is of men zo iemand helpt met een definitieve uitsluiting. Het Kinderrechtencommissariaat probeert door met iedereen te spreken, zo goed mogelijk die diversiteit te zien.

Kinderen op de vlucht blijft een ontzettend belangrijk thema. Het overleg met de federale overheid gaat door, verzekert hij, de laatste maanden vrijwel maande-lijks, zowel over individuele als structurele vraagstukken. Men blijft zoeken naar inspiratie, zoals die uit Zweden. Het commissariaat kan zich niet uitspreken over de beslissing om iemand te doen terugkeren, maar vindt wel dat men ervoor moet zorgen dat iemand zo sterk mogelijk terugkeert. Voor niet-begeleide minderjarigen zijn extra inspanningen nodig.

Kinderen en jongeren die geen asiel aanvragen, vormen een uiterst kwetsbare groep. De situaties zijn vaak heel dramatisch. Als zij in een verontrustende

opvoedingssituatie zitten, moet men zoeken naar manieren om hen te beschermen, bijvoorbeeld door een jeugdrechter in te schakelen. Dat gebeurt vandaag niet of veel te weinig. Het vraagstuk is heel complex, omdat de betrokkenen zelf ook niet staan te springen om hulp en ondersteuning. Daar ligt een zeer grote opdracht.

De kinderrechtencommissaris verklaart nadrukkelijk het M-decreet een dringend en belangrijk thema te vinden, en herinnert aan wat hij in zijn voorstelling van het jaarverslag zei over jongeren met een beperking. Er moet gezocht worden naar duidelijke verbindingen tussen Welzijn en Onderwijs. Meer dan duizend kinderen en jongeren staan op de wachtlijst voor een persoonlijk assistentiebudget. De wachttijd duurt gemiddeld vijf jaar en dan is men het onderwijs soms al uit. Het complexe thema van ondersteuning moet zeer goed bestudeerd worden. Zij is verschillend voor fysieke en emotionele of gedragsstoornissen. Het is dus niet alleen een kwestie van middelen of goede wil, onderstreept Bruno Vanobbergen.

2.2. Antwoorden van Jean-Pierre Verhaeghe

Jean-Pierre Verhaeghe signaleert meldingen van ouders van een kind met dusdanige beperkingen dat het alleen inclusief onderwijs kan volgen mits er de hele dag door individuele ondersteuning is. Het totale budget voor persoonlijke assistentie is niet alleen ontoereikend voor dergelijke aanvragen, maar bovendien is inclusief onderwijs volgen, geen criterium bij de prioriteitsbepaling. Sommige ouders slagen er echter in om, dankzij hun netwerk, voldoende vrijwilligers te engageren om toch zo'n permanente individuele ondersteuning te realiseren, zonder PAB dus. Daarom vertolken sommigen de vrees dat inclusief onderwijs een zaak van in meer dan een opzicht begoede mensen dreigt te worden. Hij verwijst ook naar de bijkomende en soms niet terugbetaalde kosten van extra-therapie. Die valt duur uit als men niet in het buitengewoon onderwijs zit, waar die therapie in het pakket zit.

Zo is het praktische gevolg van het feit dat bij de recentste revisie van het DSM de autismespectrumstoornis ASS werd opgenomen in de lijst van psychiatrische stoornissen, dat men bij kinderen bij wie tegelijk dyslexie en ASS werd vastgesteld, geen terugbetaling voor logopedie meer krijgt, omdat die volgens de nomenclatuur wegvalt als het probleem het gevolg is van een psychiatrische stoornis. Doordat het RIZIV en de ziekenfondsen 'samengaan met' steevast interpreteren als 'veroorzaakt door' valt de terugbetaling weg, zelfs al kan de logopedist aantonen dat er geen causaal verband is. Daar zijn heel wat klachten over. De spreker begrijpt dat ouders er in dat geval voor kiezen om hun kind in het buitengewoon onderwijs te houden. De positie van het Vlaamse onderwijsbeleid ten aanzien van naschoolse therapieën als logopedie, is overigens onduidelijk. Vindt men dat dit een leerzorgtaak van het gewone onderwijs is? Is er sprake van misbruik van logopedie tegen terugbetalingstarief, die de federale overheid wil inperken?

De 'speciale leerplekken' in de presentatie van de kinderrechtencommissaris verwijzen naar de preambule bij de conceptnota van de minister, die deze plekken nodig acht voor sommige kinderen. Dat betekent volgens de minister dat het buitengewoon onderwijs zoals het in Vlaanderen wordt georganiseerd, altijd zijn plek zal behouden. Op dit moment wordt voor de transitie naar inclusief onderwijs ingezet op ondersteuning van scholen voor gewoon onderwijs door mensen die vrijkomen in het buitengewoon onderwijs, door de daling van de leerlingenaantallen in het buitengewoon onderwijs. Daarnaast moet volgens het Kinderrechtencommissariaat ook ingezet worden op een complementaire beweging vanuit het buitengewoon onderwijs naar het gewoon onderwijs, waarbij klassen buitengewoon onderwijs worden ingericht in scholen voor gewoon

onderwijs. In Klasse verscheen een artikel met een mooi voorbeeld daarvan, waarbij men in de klassen buitengewoon onderwijs met gemengde ploegen werkt en ernaar streeft dat zo veel mogelijk leerlingen uit die speciale klassen op termijn overgaan naar reguliere klassen. In deze speciale leerplekken krijgt men een voldoende concentratie met schaalvoordeel, maar ook een mengeling van leerkrachten gewoon en buitengewoon onderwijs. Misschien vormt een dergelijk model ook een antwoord op de drama's die mevrouw Meuleman beschreef.

2.3. Antwoorden van Chris Vleugels

Chris Vleugels vindt principes als het niet-overdraagbare tuchtdossier en het recht op een schone lei essentieel. Toch kan het belangrijk zijn dat bij uitsluiting informatie wordt gedeeld, om de intrede in de nieuwe school met zorg te laten gebeuren. Het project 'warme overdracht' van het Mechelse LOP is hiervan een mooi voorbeeld, met evenwicht tussen de verschillende perspectieven en het CLB als bruggenbouwer. Ouders spelen vaak open kaart en hopen op een betere communicatie en een andere begeleiding. Informatiedeling mag dus niet alleen gaan over wat in de vorige school fout is gelopen, onderstreept hij. Sommige leerlingen moeten ook andere moeilijkheden overwinnen. Ze komen terecht in een nieuwe klasgroep, die al gevormd en gestructureerd is. We horen jongeren die heel snel slachtoffer worden van pestgedrag. Ze raken sociaal geïsoleerd op school. En vervolgens veruitwendigen ze hun reactie op die uitsluiting, op grond waarvan ze opnieuw worden buitengezet. Het is belangrijk dat leerlingen bij de intrede in een nieuwe school kunnen rekenen op de nodige zorg en ondersteuning. Ook hij onderstreept het belang van de integrale benadering: sanctie-, pest- en zorgbeleid.

Over de samenhang tussen definitieve uitsluiting en kansarmoede bestaat onderzoek. Men reageert sneller met zwaardere maatregelen op kinderen die hoger scoren op kansarmoede-indicatoren. De spreker vermeldt ook recenter onderzoek over de fysiologische gevolgen van stress. Een ander aspect dat meespeelt, is dat de arbeidssituatie van ouders niet altijd zo flexibel is om zich heel snel vrij te kunnen maken om voor overleg naar de school te komen. Bso- en tso-directies signaleren ook dat het niet gemakkelijk is om, bijvoorbeeld, met vakleerkrachten metaal in te zetten op geweldloze communicatie. Die cultuuromslag is niet evident, vandaar ook het belang van de lerarenopleiding. Gedeelde waardenpatronen zijn belangrijk, net zoals consensus over hoe men reageert op de overtreding van een leefregel. Sommige scholen hanteren een wetenschappelijk model als het vierladenmodel om daartoe te komen, en gaan daar dan ook met hun leerlingen mee aan de slag in de lessen.

Cyberpesten wordt niet apart geregistreerd omdat het vandaag al zodanig verweven is met andere vormen van pestgedrag. De signalen komen zowel van kinderen en jongeren als van scholen, waarbij desnoods wordt doorverwezen naar de Privacycommissie of Child Focus.

2.4. Antwoorden van Julie Ryngaert

Julie Ryngaert verzekert dat het Kinderrechtencommissariaat de aan de gang zijnde pilootprojecten leerlingenvervoer zeer waardevol, belangrijk en noodzakelijk vindt. Alleen is het jammer dat uitsluitend gefocust wordt op de andere vormen dan collectief vervoer. Ook het collectieve leerlingenvervoer moet geoptimaliseerd worden. Op grond van de meldingen bij het Kinderrechtencommissariaat moet de optimalisering van het collectieve vervoer zeker twee zaken inhouden: de opleiding van chauffeurs en busbegeleiders, en het comfort. Bij dat laatste geeft ze bagageruimte voor een looprekje als voorbeeld.

Kathleen HELSEN,
voorzitter

Ingeborg DE MEULEMEESTER,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

AGODI	Agentschap voor Onderwijsdiensten
ASS	autismespectrumstoornis
bso	beroepssecundair onderwijs
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
DSM	Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
Fedasil	Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers
LOP	lokaal overlegplatform
M-decreet	decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften
NAFT	naadloos flexibel traject
PAB	persoonlijkeassistentiebudget
RIZIV	Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering
tso	technisch secundair onderwijs